

Úryvek z knihy Barryho Neila Kaufmana „To love is to be happy with“

Rodičovské názory a techniky zrozené z “Volitelného postoje”, t.j. “mít rád znamená být spokojen s...” (“milovat je být šťasten pro...”) se dá také aplikovat na pozdější vzdělání i na formálnější vzdělávací prostředí.

Výuka není jen proces cpaní všech možných informací do hlav mladých lidí; je to také umění je vytáhnout ven a pomoci jim, aby přišli na to, co se lze naučit... a to je u každého jiné. Výuka není nalévání dat do lidí, ale vštěpování motivace. Učitel učí tím, že pomáhá dítěti zplodit svůj vlastní podnět se učit a ukojit vlastní přirozenou zvědavost... tím, že usnadňuje a umožňuje mu držet se vlastních zájmů a že je při něm jako jeho průvodce a partner.

Přijmu-li dítě bez očekávání, respektuji-li jeho důstojnost a schopnosti, pak není důvod soudit jeho výsledky v učení a vstřebávání (učiva). Cokoli dítě dokáže, je to to nejlepší, co v té chvíli dokáže. Pojmenovávat to ubohé, nebo nedostatečné udělá málo kromě zastrášení a dávání najevo nesouhlasu.

Někteří profesionálové, snažíce se neutralizovat takovýhle neblahý vliv, používají jiných označení, protože věří, že pomáhají označit schopnosti a že to funguje dobře ve třídě a se studenty. Jsou to ale prostě jen odsudky v převleku, na něž se očekávání váže spolu s podmínkami... Jsou to ale postoje, jež se často samy vyplní.

Během jedinečného pokusu ve školním systému na Středozápadě čtyři třídy dětí, testované a s výslednou diagnózou jako minimálně “mentálně retardované”, postoupily do vyšší třídy. Dva učitelé byli informováni, že jejich studenti jsou retardovaní, zatímco těm druhým nebylo řečeno nic... *věřili*, že měli třídu průměrných žáků. Na konci dvou semestrů ti učitelé, kteří věřili, že měli průměrné studenty, měla jejich třída výsledky téměř na úrovni a v některých oblastech výsledky úplně na úrovni. Ti dva učitelé, kteří mysleli, že měli děti retardované, měli zcela jiné výsledky na konci roku... jejich třídy se posunuly dozadu a pod hranici svého věku, děti byly funkčně víc retardované než dříve.

To je krásná lekce... v našem spěchu a při naší potřebě hodnotit a vše třídit, vytváříme nevyhlášené hranice a přizpůsobíme náš výklad tak, že potvrzujeme tyto limity. Nazvi dítě hloupým, věř, že je hloupé a pomůžeš mu vytvořit si vnitřní podobu hlouposti.

Lidé dítě na straně jedné vyznamenávají a straně druhé kárají. Ale proč jsou dvě strany? Asi proto, že mnoho profesionálů i rodičů věří, že posuzováním dítěte mohou lépe určit jejich pokrok a pak použít chválu či kárání, aby je motivovali k dosahování výsledků, nebo se zlepšovaly. Hlavní názor je ten, že kárání nebo hrozba pokáráním je účinná cesta, jak s našimi dětmi pohnout. I když to není přímo řečeno, je to zřetelně dáváno najevo známkami a poznámkami na úkolech. Dítě, bombardované těmito názory o dobrých a špatných žácích, se pokouší posouvat se v potenciálně výhrůžném okolí, kde soutěživost a porovnávání se se spolužáky je základní zásada.

Není žádný rozdíl mezi dítětem, které se učí pomalu, a tím, které se učí rychle, kromě jejich rychlosti absorpce a *hodnocením* od kohosi. To hodnocení je, že někdo je lepší než druhý. Ale taková hodnocení mají devastující důsledky. Pro takzvané pomalé nebo průměrné žáky je to je komentář k jejich sebevědomí a ovlivní spíš to, že žák zůstane, kde je... za prvé kvůli učitelovu názoru, že má omezené schopnosti (což je mu jemně

naznačováno a čemuž začne sám věřit), a za druhé kvůli vlastní úzkosti a obavám z pokračujícího odmítání. Dokonce ani rychlý student, nebo ten s vyznamenáním neunikne takovým tlakům... Musí neustále udržovat svou “výjimečnost”, nebo čelit následkům selhání (dostat 2 místo 1). V této hře i on je rozptylován úzkostí neustále dostát požadavkům, nebo aby byl akceptován a tleskalo se mu. Nešťastnost či hrozba nešťastnosti se používá jako motivační motor takovým systémem, který věří, že jeho děti se “musí” a “měly by” se přizpůsobit ideálům a předpokládaným výsledkům ve vzdělání, spíš, než přijmout dítě s jeho talenty a tím, co je mu příjemné a nepříjemné a pokusit se mu pomoci jako jednotlivci, aby se mohlo stát tím, čím může co nejlépe samo *pro sebe*.

Dokonce i zlobivé a rušivé dítě, jehož pozornost a učení jsou omezené, dělá, jak nejlépe umí ze svého přesvědčení a z nešťastnosti. A přesto, podívejme se na to, jak na ně pohlížíme. Je zajímavé, že je naše kultura tolerantní k mentálně retardovanému dítěti (o němž říkáme, že dělá, co může) a ne k zlobivému a špatně se učícímu dítěti (o němž si myslíme, že nedělá, co může). Ale je tu skutečný rozdíl, mnozí věří, že jelikož zlobivé dítě má schopnosti, aby po intelektuální stránce bylo lepší, že ten bič ho srovná.

Tak jako slabší žák se buď pokouší nebo nepokouší podle svých přesvědčení a následných pocitů (může se potýkat s obavami ze selhání, úzkosti z odmítnutí, zloby proto, že ho nemají rádi atd.)... tak naše odmítání a odměřené reakce pramení z našeho přesvědčení (že nešťastnost a hrubá slova motivují lidi, že je musíme vytrést atd.). Přesto, při naší přisnlosti, říkáme našemu dítěti, že s ním něco není v pořádku... a tak, odstrkující je od sebe a od učení a motivující je, aby opakovalo svoje chování jako jednání ukazující na odmítnutí našeho “podmínečného” souhlasu.

Možná, že - jako mnozí z nás - to zlobivé a odlišné dítě prostě chce, aby je lidé přijali proto, jaké je. Možná volá po pozornosti ve třídě, ačkoli je zdánlivě negativní a negativně podporováno, je to jeho způsob, kterým říká: “Nemůžete mne, prosím vás, mít rádi?”

Jeho činy nejsou namířeny na nás osobně, ani to není jeho zlomyslný postoj vůči naší morálce. Je-li dítě, nebo kdokoli jiný nešťastný a ničí sebe sama, prozrazuje to mnohé o nich samých, a nic o nás.

A tak v průběhu “vzdělávání” se, mechanismus nešťastnosti se zpevňuje podpůrnými zkušenostmi, obrannými reakcemi a projekcemi. Pokus je rozpojit od sebe později, je těžší. Děti méně zkušené a ještě otevřené jsou snáze zasažené, stejně jako se naučily používat nešťastnost jako svou motivaci, a mohly se i naučit bát se svých vlastních potřeb kvůli opatrnosti, aby se nezraňovaly, mohou změnit svá přesvědčení, přeměnit ten systém a naučit se sobě znovu věřit.

Místo, kde se s nimi a s námi samými dá začít, je “mít rád je totéž, co být šťastný, spokojený s...”, postoj přijímání bez hodnocení a bez jakýchkoli podmínek. Dítě by se pak mohlo učit a růst bez omezení a bez tlaků. Tím, že se mu umožní, aby šlo s vlastní zvědavostí a aby objevovalo svět vlastní rychlostí, jeho kontakt s okolím je svobodný a šťastný... jako miminko, které se smálo a chichotalo, jak šlo obývákem, když pátralo po novém dobrodružství.

Postoj “mít rád je totéž, co být šťastný, spokojený s...” nelze prostě hrát jako na jevišti, ani účinně v chování kopírovat. I kdybych na povrchu vyjadřoval souhlas a akceptování, pokud skutečně nesouhlasím, negativní hodnocení se nakonec projeví. Ať tónem,

výrazem obličeje, v gestech, nebo všeobecným napětím, můj názor a pocity vyplují napovrch. Tytu narážky dítě snadno rozezná a je pak dvojsmysly zmateno. Přehnaná gesta přijetí usvědčují ze lži díky podtextům odvržení.

Nač se tu ptáme? Lze se naučit rodičovské technice jako funkci naučeného procesu? Asi ne. Všechny ty zálibnické kurzy, jak se stát efektivním rodičem, naznačují změny pomocí mechaniky. Popisují specifické taktiky a strategie, které zvou svými metodami. Ve Volitelném postoji, mám-li Postoj, vytvářím svou vlastní metodu rodičovství a rozvinu svůj vlastní styl vzájemného jednání. Není třeba se učit nebo studovat "efektivitu" techniky (jako bych ji neznal). Moje činy a reakce by prostě ze mne plynuly přirozeně tak, jak mám svoje děti rád a jak jsem s nimi spokojený.

Jako rodič, čím šťastnějším (spokojenějším) se stanu, tím efektivnější a více milující vůči svým dětem jsem. Místo, kde se dá začít, jsem já sám. Jakmile se změním sám, celý svět se změní. Přistoupím-li ke svým dětem s Volitelným postojem, umožním jim,... aby samy zkoumaly a přijímaly tón a obsah vlastních problémů.

Mým přáním by bylo pomoci jim tak, aby došly k vlastní uvědomělosti, spíš než kázat a vyžadovat, nebo zastrašovat. Tohle bych chtěl, ne jako výsledek nějaké opatrně plánované taktiky, ale kvůli tomu, že je mám rád a že o ně mám starost. Také bych došel k tomu, že toto je krásně účinná cesta, jak s někým zacházet místo zloby, strachu, nepřátelství a opovržení, které jen způsobují víc téhož.

Jak jsme lehkomyšní ve slovech, jež užíváme, a přitom jak často dáváme najevo nesouhlas a nešťastnost našim dětem. Náš styl komunikace, jenž zrcadlí náš postoj, je tak zatížený ohlasy odvrhování a kritikou, že si málokdy uvědomujeme tón a konečný dopad našich komentářů.

Uvážíme-li některé z typičtějších rodičovských prohlášení, jsou podtexty názorů a odmítání dramaticky zřejmé:

- Udělej, co říkám - TED!
- Už bys měl/a vědět, jak je to správně!
- S kým myslíš, že mluvíš?
- Buď zticha, když mluvím!
- Uklid' si v pokoji, nebo půjdeš dneska dřív do postele!
- Nenuť mě, abych to opakoval/a, nebo...
- Měla by ses chovat jako slečna, ne jako malé mimino.
- Lidi si budou myslet, že jsi vyrostl/a v prasečím chlívku.
- Já vím,, co je pro tebe nejlepší... jsi ještě moc malý/á, abys tomu rozuměl/a.
- Odejdi z pokoje, prosím tě, my vedeme dospělé řeči (teď spolu mluví dospělí).
- Když neuděláš úkol, dostaneš menší kapesné.
- Prokristapána, ty vypadáš příšerně! Proč se nedáš ostříhat?

Každé z těchto prohlášení shora obsahuje buď skrytý nebo otevřený nesouhlas. I v otázkách jsou vlastně jen skrytá obvinění. Pak jsou jiné otázky, z nichž některé by mohly předstírat neutralitu, jež jsou ale také kritikami: "Proč se chováš jako dítě?" (chování je souzeno jako nevhodné). "Proč nejsi ve škole pilnější?" (naznačuje, že ve škole neděláš

dost). “Co je tak důležité na tom tvým mejdánku?” (uměňuje aktivitu jako bezvýznamnou), “Kdo by se s tebou babral kromě tvých rodičů?” (naznačuje, že jsi neuctivý/á) a “Jak to, že nechápeš jednoduchá pravidla?” (posudek inteligence a pozornosti).

Kdybych se sám o sobě cítil dobře, a stejně tak i s mým dítětem (věda, že oba děláme to nejlepší, co umíme, jak umíme, na základě našich momentálních postojů), nebyl by důvod nic soudit. Moje touha by byla mu/jí pomoci tak, aby byl/a šťastnější, efektivnější v dosažení toho, co chce.

Když naslouchám dětem a poslouchám je, zjišťuju, že říkají mnoho úžasných věcí. Když opáčím jako milující a starostlivý člověk, pomáhám jim tím, že se pokládají za cenné a v pořádku. Přestože bych mohl chtít, aby se chovaly nebo se rozhodovaly jinak, i tak bych jim mohl dát najevo, že výraz všech citů a myšlenek (šťastných či nešťastných) je v pořádku. Mohu to udělat i jen nasloucháním bez souzení nebo napomínání.

Když se dítě vidí více akceptováno, stane se ochotnějším zkoumat to, co chce, i svoje problémy. V tom zkoumání, podpořeném tím, že mu je umožním, začne nacházet vlastní odpovědi a rozmotávat svoje vlastní bludiště.

Když moje dcera říká, že nemá ráda úkoly a že je nechce dělat, místo, abych jí vynadal nebo ji zastrašoval, nechám ji mluvit a ventilovat city. Pak se jí pokusím ujasnit vlastní myšlenky, ale to je jen minimální první krok. Potom bych jí položil jednu Volitelnou otázku tak, jako bych to udělal s kýmkoli jiným, jemuž bych pomáhal, aby byl šťastnější. Co se týče jejího domácího úkolu, moje otázka by byla “Proč jsi rozčilená, když máš dělat domácí úkol?” Tohle je podstatné pro pomoc, aby odhalila ta “proč”, nebo postoje za jejími pocity. A také to bezpodmínečně dává najevo, že mám starost a zájem... že je mým cílem sdílet a pomáhat, ne soudit a neoceňovat.

Ve výsledku, když mám vůči svému dítěti dobrý pocit, mám ze svého dítěte radost a chci jí pomoci. Víím, že jenom ona může vyřešit svoje nepohodlí a najít odpovědi pro ni správně... jen ona se sama posune a poučí.

Ve skutečnosti odmítáme jenom ty, které milujeme, když my sami jsme nešťastní.

Děti jsou z nás zrozené, ale nejsme jejich vlastníky. Nejsou majetek. Mohou být krásnou zkušeností... brána k lidstvu. Děti jsou svobodní duchové, které máme mít rádi a radovat se z nich. Sdílíme s nimi svět... ale jejich myšlenky a přání jsou jejich úplně stejně, jako jsou naše myšlenky a přání naše.